

กสม. ๑

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๗ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๑๕๖-๑๕๗/๒๕๖๔

เรื่อง สิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ กรณีขอให้สถานีตำรวจจัดให้มีห้องสุขาบริการสำหรับเพศที่สาม

คำร้องที่ ๖๑/๒๕๖๔	{	ปกปิดชื่อ	ผู้ร้อง
		สถานีตำรวจภูธรโนนสูง	ผู้ถูกร้อง
คำร้องที่ ๖๓/๒๕๖๔	{	ปกปิดชื่อ	ผู้ร้อง
		สถานีตำรวจภูธรโนนสูง	ผู้ถูกร้อง

คำร้องทั้งสองคำร้องนี้ มีข้อกล่าวอ้างหรือประเด็นร้องเรียนอย่างเดียวกัน ผู้ร้องของทั้งสองคำร้องเป็นบุคคลเดียวกัน และมีคู่กรณีเดียวกัน จึงให้พิจารณารวมกัน โดยให้เรียกผู้ร้องตามคำร้องที่ ๖๑/๒๕๖๔ และคำร้องที่ ๖๓/๒๕๖๔ ว่าผู้ร้อง และเรียกผู้ถูกร้องตามคำร้องที่ ๖๑/๒๕๖๔ และคำร้องที่ ๖๓/๒๕๖๔ ว่าผู้ถูกร้อง

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามคำร้องที่ ๖๑/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔ และคำร้องที่ ๖๓/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔ กล่าวอ้างว่า เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๓ เวลาประมาณ ๐๕.๓๐ นาฬิกา ผู้ร้องโดยสารรถผ่านด่านตรวจบริเวณจุดบริการประชาชนดอนหวาย ตำบลดอนหวาย อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรโนนสูง (ผู้ถูกร้อง) โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เรียกให้ผู้ร้องลงจากรถเพื่อตรวจปัสสาวะหาสารเสพติด ซึ่งห้องน้ำที่ใช้ในการตรวจปัสสาวะหาสารเสพติดมีเฉพาะห้องน้ำเพศชายและเพศหญิง แต่ไม่มีห้องน้ำสำหรับเพศที่สาม หรือสำหรับบุคคลหลากหลายทางเพศ และเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลเพศที่สามที่มีสภาพจิตใจเป็นผู้หญิงไปยื่นปัสสาวะบริเวณห้องน้ำชายต่อหน้าสาธารณชน ทำให้ผู้ร้องรู้สึกอับอาย วิตกกังวล เครียด และรู้สึกถูกลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยการกระทำดังกล่าวเป็นการกีดกันด้วยเหตุแห่งเพศ ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ทั้งนี้

/ผู้ร้องต้องการ...

ผู้ร้องต้องการให้ผู้ถูกร้อง และหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติทุกพื้นที่ ดำเนินการจัดสรรห้องน้ำไว้สำหรับบุคคลเพศที่สามหรือบุคคลหลากหลายทางเพศ จึงขอให้ตรวจสอบ

๒. การพิจารณาคำร้องเบื้องต้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พิจารณาจากข้อเท็จจริงเบื้องต้นแล้วเห็นว่าพฤติการณ์ตามที่คุณร้องกล่าวอ้างเป็นประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งอยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖

๓. การตรวจสอบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบโดยพิจารณาจากหนังสือร้องเรียนของคุณร้องทั้งสองคำร้อง ประกอบรายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๓๖ - ๕๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายอันเกี่ยวเนื่องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรณีกล่าวอ้างว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดโดยละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

๔. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาคำร้อง บทบัญญัติของกฎหมาย และรายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๓๖ - ๕๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔ แล้วเห็นว่า กรณีตามคำร้องทั้งสองเป็นกรณีที่คุณร้องขอให้ตรวจสอบสถานีตำรวจภูธรโนนสูง (ผู้ถูกร้อง) ในประเด็นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจของคุณถูกร้องดำเนินการตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดกับคุณร้องซึ่งเป็นบุคคลเพศที่สาม เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๓ เวลาประมาณ ๐๕.๓๐ นาฬิกา บริเวณจุดบริการประชาชนดอนหวาย ตำบลดอนหวาย อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา แต่ไม่มีห้องน้ำสำหรับบุคคลเพศที่สามหรือบุคคลหลากหลายทางเพศ ทำให้คุณร้องต้องไปใช้ห้องน้ำชาย โดยคุณร้องมีความต้องการให้ผู้ถูกร้องและหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติทุกพื้นที่ ดำเนินการจัดสรรห้องน้ำไว้สำหรับบุคคลเพศที่สามหรือบุคคลหลากหลายทางเพศ เมื่อพิจารณาข้อกล่าวอ้างหรือประเด็นตามคำร้องดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วพบว่า มีข้อกล่าวอ้างหรือประเด็นร้องเรียนอย่างเดียวกันกับคำร้องที่ ๙๐/๒๕๖๓ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายอันเกี่ยวเนื่องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรณีกล่าวอ้างว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติด โดยละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ผู้ร้องตามคำร้องที่ ๖๑/๒๕๖๔ และคำร้องที่ ๖๓/๒๕๖๔ จะไม่ใช่บุคคลเดียวกันกับคำร้องที่ ๙๐/๒๕๖๓ ก็ตาม แต่เหตุการณ์ที่กล่าวอ้างในคำร้อง

/เป็นเหตุการณ...

เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัน เวลา และสถานที่เดียวกัน โดยร้องเรียนต่อสถานีตำรวจภูธรโนนสูง (ผู้ถูกร้อง) เช่นเดียวกัน รวมทั้งมีประเด็นความต้องการให้จัดสรรห้องน้ำไว้สำหรับบุคคลเพศที่สามหรือบุคคลหลากหลายทางเพศอย่างเดียวกัน อีกทั้งยังมีข้อสังเกตว่า ผู้ร้องตามคำร้องที่ ๙๐/๒๕๖๓ ได้อ้างผู้ร้องตามคำร้องที่ ๖๑/๒๕๖๔ และคำร้องที่ ๖๓/๒๕๖๔ เป็นพยาน และผู้ร้องตามคำร้องที่ ๖๓/๒๕๖๔ ก็ได้อ้างผู้ร้องตามคำร้องที่ ๙๐/๒๕๖๓ เป็นพยานเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นข้อร้องเรียนตามคำร้องที่ ๙๐/๒๕๖๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาตรวจสอบและมีความเห็น รวมทั้งมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแล้ว ตามรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๖ - ๕๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔

โดยรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๖ - ๕๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้พิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานีตำรวจภูธรโนนสูงที่ดำเนินการเก็บตัวอย่างปัสสาวะของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยให้บุคคลดังกล่าวใช้ห้องน้ำชายและไม่มีห้องน้ำเฉพาะสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีความเห็นและข้อเสนอแนะต่อประเด็นดังกล่าว โดยสรุปได้ว่า การเรียกตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายนั้น เนื่องจากมีเหตุอันควรสงสัยซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย โดยไม่ได้เป็นการแบ่งแยกหรือกีดกันเพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิดแต่อย่างใด อีกทั้งในทางปฏิบัตินั้น ด้านตรวจ จุดตรวจ หรือจุดสกัดแต่ละแห่งมีความพร้อมด้านพื้นที่แตกต่างกัน ซึ่งกรณีตามคำร้องส่วนใหญ่เป็นการตั้งจุดตรวจหรือด่านตรวจ ซึ่งจะมีห้องน้ำจำนวนจำกัดและเป็นสถานที่เปิดเผย เช่น บริเวณตุ้มยามตำรวจที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำพักอาศัย เป็นต้น ส่วนจุดตรวจชั่วคราวหรือจุดสกัดเป็นสถานที่เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีที่มีเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนเกิดขึ้นเป็นการชั่วคราว บางครั้งจึงไม่อาจจัดให้มีพื้นที่ของห้องน้ำได้ จากข้อจำกัดด้านพื้นที่และโครงสร้างของด่านตรวจ จุดตรวจ หรือจุดสกัดดังกล่าว ย่อมเป็นอุปสรรคให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนตามข้อเสนอแนะว่าด้วยแนวปฏิบัติด้านการส่งเสริมความเสมอภาคและขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีห้องน้ำอย่างน้อย ๑ ห้อง สำหรับให้คนทุกเพศสภาพหรือทุกเพศภาวะ (All Gender Restroom) หรือจัดให้มีพื้นที่เฉพาะดังกล่าวได้ เหตุดังกล่าวจึงเป็นข้อจำกัดโดยมีเหตุผลอันสมควรแก่กรณีแล้ว อย่างไรก็ตาม ปัญหาข้อจำกัดด้านพื้นที่และโครงสร้างของด่านตรวจ จุดตรวจ หรือจุดสกัด ย่อมมีผลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่อาจจัดพื้นที่ที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ทางเพศ เพศสภาพ เพศภาวะของบุคคลที่ต้องเข้ามาอยู่หรือมาใช้บริการในพื้นที่ดังกล่าว อาจเป็นผลให้เกิดการกระทบและคุ้มครองต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลได้ อีกทั้งข้อเสนอแนะว่าด้วยแนวปฏิบัติด้านการส่งเสริมความเสมอภาคและขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘

ยังไม่มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดพื้นที่ที่เหมาะสมต่อบุคคลที่เข้ามาใช้บริการในกรณีด้านตรวจ จุดตรวจ หรือจุดสกัดอย่างชัดเจน จึงเห็นควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเด็นนี้ไปยังกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อให้ร่วมกันพิจารณาจัดทำแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดพื้นที่ที่เหมาะสมในส่วนที่เกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ หรือจุดสกัด เพื่อให้การตรวจค้น การตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกาย มีการปฏิบัติโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงอัตลักษณ์ทางเพศ เพศสภาพ เพศภาวะของบุคคลที่ต้องเข้ามาอยู่หรือมาใช้บริการในพื้นที่ดังกล่าว ในส่วนของการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในปัสสาวะควรจัดให้มีสถานที่มิดชิดจากบุคคลภายนอก

ดังนั้น เมื่อข้อกล่าวอ้างหรือประเด็นร้องเรียนตามคำร้องทั้งสองนี้ เป็นข้อกล่าวอ้างหรือประเด็นร้องเรียนอย่างเดียวกันกับที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาตรวจสอบและมีความเห็น รวมทั้งมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในขั้นนี้จึงเห็นควรยุติเรื่อง และให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติติดตามผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะฯ ในรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๖ - ๕๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔ ต่อไป

๕. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุม ด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๓๘/๒๕๖๔ (๑๓) เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๖๔ จึงมีมติให้ยุติเรื่อง และให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติติดตามผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่กำหนดไว้ในรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๖ - ๕๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔ ต่อไป

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

